

**DESPRE ÎNFIINȚAREA ȘI EVOLUȚIA
MUZEULUI ASOCIAȚIUNII ASTRA DIN SIBIU (1905-1950)
ABOUT THE ESTABLISHMENT AND EVOLUTION
OF THE MUSEUM OF THE ASTRA ASSOCIATION
FROM SIBIU (1905-1950)**

Dragoș L. Curelea*

Daniela Curelea**

Abstract

The article presents the timeline of the foundation in Sibiu of a history and ethnography museum, an idea launched by Ioan Pușcariu in 1860 and later borrowed by most of the marking members of the Association. At the beginning of the 20th century, a building was erected and the Association's Museum in Sibiu was inaugurated on the 6th/19th august 1905, with many scholars from Romania attending, Nicolae Iorga among them. The museum enriched its collection annually and during the interwar period it became one of the most appreciated and visited museums in the country. Moreover, it became a model in what concerns the organization of such cultural-national institutions.

Keywords: Astra Museum, history, ethnography, collections.

Înființarea în Sibiu a unui muzeu istoric și etnografic a fost una dintre cele patru idei-fundament promovate de Ioan Pușcariu încă din cursul anului 1860, într-o perioadă în care acesta a activat în calitate de corespondent al oficiului ortodox din Sibiu, „Telegraful român”, pentru zona Văii Oltului transilvan. Însă, în condițiile din Transilvania aceluși moment, această idee promovată de unul dintre principalii semnatari ai documentelor constitutive ale Astei, I. Pușcariu, nu a putut fi materializată chiar atunci, ci în perioada care a urmat¹.

---

* Prof. dr. Dragoș L. Curelea, Liceul Tehnologic „Avram Iancu” Sibiu & Școala Gimnazială „Radu Selejan” Sibiu, Comitetul Român de Istoria Filosofiei, Științei și Tehnicii al Academiei Române, Filiala Brașov.

** Prof. Daniela Curelea, director-adjunct în Colegiul Tehnic „Cibinium” Sibiu, membru asociat CRIFST al Academiei Române, Filiala Brașov.

¹ Ioan Lupaș, *Înființarea „Asociațiunii” și conducătorii ei*, în „Transilvania”, anul XLII, nr. 4, jubliar, iulie-august 1911, p. 328-329; Pamfil Matei, *„Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român” (Astra) și rolul ei în cultura națională (1861-1950)*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1986, p. 235-237.

Ideea a fost consemnată într-un raport întocmit de către protopopul Nicolae Cristea² și adresat Comitetului central al Astei. N. Cristea atrăgea atenția în cadrul Adunării Generale a Astei, organizată între 26-28 august 1867 în Cluj, asupra „necesității unui muzeu de însemnătăți” care să fie înființat de Astra în Sibiu, descriind și prezentând diferitele obiecte, colecțiile de documente și cele de monede antice pe care instituția le aduna³.

George Barițiu, deși nu s-a pronunțat niciodată în mod concret cu privire la înființarea și inaugurarea unui muzeu românesc, totuși, a recomandat constant în propunerile sale înaintate Comitetului central al Astei în anul 1887, pentru ca în viitor să sporească studiile și cercetările făcute în domeniu istoriei, etnografiei și folclorului, fiind convins, atât de importanța cunoașterii, a protejării și păstrării acestor elemente de identitate românească, cât și de necesitatea unui spațiu adecvat în care rezultatele cercetărilor întreprinse în aceste domenii să poată fi colectate, expuse și mai ales conservate⁴.

În anul 1868, în cadrul adunării generale a Astei din 25-26 august 1868 în Gherla, economistul sibian Visarion Roman, propunea Comitetului central și adunării spre aprobare, atât tipărirea catalogului bibliotecii centrale, cât și al obiectelor „ce compunea Muzeul Asociațiunii” - în accepțiunea sa, ca și când o asemenea structură centrală a Astei ar fi existat deja. De reținut că denumirea pe care V. Roman a folosit-o în 1868, a fost păstrată și așezată, în anul 1905, la loc de cinste pe frontispiciul noului sediu central al Astei din Sibiu⁵.

² Nicolae Cristea, protopop, asesor consistorial ortodox sibian, principalul redactor al „Telegrafului român”, iar mai târziu unul dintre semnatarii de marcă ai Memorandumului din 1892.

³ *Transilvania*, anul I, nr. 7, 1868, p. 147; Octavian C. Tăslăuanu, *Muzeul Asociațiunii*, p. 457-459; Anca Sârghie, *Nicolae Cristea. Jurnal. File de memorialistică*, Studiu introductiv, îngrijirea ediției, note și comentarii de Anca Sârghie, Sibiu, Casa de Presă și Editură Tribuna, 1998, p. 255; Vezi și în volumul: *Bibliotecarii „Astei” (1861-1999). Dicționar*, ediția a II-a, Colecția Biblioteca „Astra”, Serie nouă, nr. 16, Sibiu, 1999, p. 26-27.

⁴ *Actele privitoare la urdirea și înființarea Asociațiunii Transilvane*, Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1862, p. 106-107; George Barițiu, Adunați documente și le păstrați, în „*Transilvania*”, anul II, nr. 12, 1869, p. 137-138; *Idem*, Cincisprezece ani din activitatea Asociațiunii transilvane pentru literatură română și cultura poporului român, în „*Transilvania*”, anul XIX, nr. 23-24, 1888, p. 189-193; Pamfil Matei, „*Asociațiunea transilvană pentru literatură română și cultura poporului român (Astra) și rolul ei în cultura națională (1861-1950)*”, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1986, p. 235-236. În urma unei vizite pe care a făcut-o în Timișoara, G. Barițiu a fost plăcut impresionat de Muzeul istoric și arheologic din localitatea menționată și făcea propuneri Astei centrale de la Sibiu, ca și instituția cultural-națională a românilor din Transilvania să ridice un asemenea edificiu în Brașov sau mai degrabă, sublinia autorul, la Sibiu.

⁵ „*Transilvania*”, anul I, nr. 22, 1868, p. 537; Pamfil Matei, *Asociațiunea în lumina documentelor (1861-1950). Noi contribuții*, Sibiu, Editura Universității Lucian Blaga,

În anul 1871, Ion Maxim, bibliotecar al Astrei, publica în paginile oficiosului instituției, revista „Transilvania” un raport în care a adus la cunoștința forului central din Sibiu al instituției despre o serie de obiecte de muzeu care erau înregistrate și catalogate în mod diferit de cărți și periodice, dar și despre asigurarea unui fond de 200 florini care să fie utilizați pentru achiziționarea documentelor și a volumelor de istorie românească care apăreau fie peste munți în România, fie în alte părți ale Monarhiei Austro-Ungare.

Abia în adunarea generală a Astrei din 7 și 8 august 1880 în Turda, a fost acceptată propunerea Secției de Științe naturale a Asociațiunii de la a se organiza, în Sibiu, un muzeu de istorie naturală avându-se în vedere, ca punct de pornire a acestuia, colecția de plante donată instituției cultural-naționale de A. P. Alexi⁶.

Un alt susținător al ideii înființării în Sibiu a unui Muzeu al Astrei a fost și dr. Daniil Popovici Barcianu, important lider tribunist român din Sibiu, idee susținută și într-un articol pe care acesta l-a publicat, în anul 1881, în oficiosul sibian al Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania „Telegraful român”. A scris despre necesitatea unui muzeu etnografic și istoric, care să păstreze și promoveze specificul culturii românești din această provincie habsburgică, cât și cu privire la importanța culturală pentru românii transilvăneni a unei asemenea instituții. Preocupările Asociațiunii existau deja. Astra organiza expoziții, colecta documente, monede, obiecte pentru a forma, cataloga și expune publicului vizitator colecții specifice unui muzeu⁷.

Eugen Brote, unul dintre membrii supleanți ai Comitetului central al Astrei, a propus, în ședința din 6 martie 1882, construirea unui nou sediu al instituției în orașul Sibiu, respectiv, a menționat că în acesta se impunea stringent găzduirea „unui muzeu și a colecțiilor etnografice”⁸.

2005, p. 34; Ion Onic Nemeș, *Astra în satul meu*, Sibiu, Editura Astra Museum, 2015, p. 34; Dumitru Acu, *Asociația ASTRA-150 de ani. Repere cronologice*, Sibiu, Editura ASTRA, 2011, p. 44-45. De asemenea, mai remarcăm și o altă propunere a economistului Visarion Roman adresată conducerii Astrei și în care acesta din urmă a considerat ca fiind de strictă necesitate o tipografie proprie a instituției cultural-naționale românești care să fie deschisă în orașul Sibiu pentru a deservi programul editorial al Astrei.

⁶ „Transilvania”, anul XII, nr. 1-2, 1881, p. 12; Pamfil Matei, *Asociațiunea în lumina documentelor (1861-1950). Noi contribuții*, p. 46. De reținut că A. P. Alexi a fost cel care a propus spre aprobare Comitetului central și adunării generale a Astrei reînființarea revistei „Transilvania ca organ de promovare al Asociațiunii în locul „Analelor Asociațiunii”, ceea ce s-a materializat începând cu data de 1 ianuarie 1881.

⁷ Vasile Crișan, *Enciclopedie Tribuna. Oameni, fapte, locuri*, volumul I, Sibiu, Casa de Presă și Editură Tribuna, 2016, p. 63-64; Pamfil Matei, „Asociațiunea transilvănească pentru literatura română și cultura poporului român” (*Astra*) și rolul ei în cultura națională (1861-1950), p. 236; Cornel Lungu, *Sibiul românesc. Oameni și locuri*, Sibiu, Editura Salgo, 2011, p. 20-22.

⁸ Octavian. Codru Tăslăuanu, *Muzeul Asociațiunii. Ideea de a înființa un muzeu*, în „Transilvania”, anul XLII, nr. 4, jubiliar, iulie-august 1911, p. 459-462.

În acest sens, remarcăm și raportul secretarului I al Astrei, Corneliu Diaconovici, care a fost adresat spre aprobare Comitetului central și adunării generale a membrilor Asociațiunii din 27-28 august 1896, în Lugoj, „realizarea unui muzeu național al românilor ciscarpatini”⁹. În cadrul unei ședințe extraordinare a Comitetului central din Sibiu, prezidată de arhimandritul dr. Ilarion Pușcariu, a fost adoptată cu o majoritate de voturi hotărârea cumpărării de către instituție a unui teren intravilan pe care să se construiască Casa națională/ Muzeul Asociațiunii. Acest lot intravilan din Sibiu a fost achiziționat cu suma de 22.000 florini și se afla în imediata vecinătate a edificiului central al asociației.

De asemenea, în adunarea generală organizată în Mediaș la 27-28 august 1897, s-a decis, sub președenția canonicului greco-catolic blăjean Ioan Micu Moldovan, atât înființarea muzeului național al românilor ciscarpatini, cât și ridicarea unui internat pentru băieți, ambele construcții urmând a fi ridicate în Sibiu¹⁰. „1. Un Muzeu istoric al Românilor din patrie, împreună cu colecțiunile arheologice și numismatice și cu o arhivă pentru păstrarea documentelor de interes pentru istoria română; 2. Un muzeu etnografic, întocmit cu deosebită considerare la păstrarea motivelor naționale în port și industria română de casă și la dezvoltarea acestui ram al muncii noastre; 3. Biblioteca Asociațiunii provăzută cu toate condițiunile de dezvoltare, ce se recer pentru o mare bibliotecă națională; 4. Birourile Asociațiunii; 5. O sală mare, care să poată servi pentru prelegeri publice, conferențe, reprezentațiuni dramatice și convorbiri sociale; 6. Localuri corespunzătoare pentru trebuințele societăților române din Sibiu”¹¹.

În cea de-a treia ședință a comisiei de lucru a adunării generale pe care Astra a organizat-o în 1897, la Mediaș, a fost supusă aprobării și acceptată teza lui C. Diaconoviciu și anume aceea a ridicării unei Casei naționale a Asociațiunii în Sibiu, cu sediul inițial în strada Morii nr. 6 (fostă str. George Barițiu, nr. 5, iar astăzi str. Andrei Șaguna, unde este corpul vechi al Bibliotecii județene „Astra” din Sibiu). Clădirea respectivă urma să cuprindă un muzeu istoric, colecții de arheologie și numismatică, un muzeu etnografic și folcloric, arhiva și biblioteca Astrei, respectiv, o sală de conferințe și spectacole de teatru¹². În cadrul lucrărilor

⁹ „Transilvania”, anul XXVII, 1896, *Partea oficială*, p. LIII; Constantin Rada, *Cornel Diaconovici - un om, un destin, o vocație*, Oradea, Casa de Presă și Editură Anotimp, 1993, p. 36-37; Lucian Giura, Mircea Stoia, *Aspecte privind viața și activitatea lui Cornel Diaconovich (1859-1923)*, în „Transilvania”, Serie nouă, anul XXXII (CIX), nr. 9-10, 2004, p. 22-27.

¹⁰ „Transilvania”, anul XXVIII, nr. VIII, 1897, p. 68-69; *Ibidem*, anul XXVIII, nr. VII, *Partea oficială*, 1897, p. 200; Pamfil Matei, „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român” (*Astra*) și rolul ei în cultura națională (1861-1950), p. 238; Maura Geraldina Giura; Lucian Giura, *Despărțământul Mediaș al Astrei (1890-1948)*, p. 21-24.

¹¹ „Transilvania”, anul XLII, nr. 4, jubiliar, iulie-august 1911, p. 391-392, 457-462.

¹² [Horia Petra Petrescu], „Astra” în anii de după război (1918-1928), Sibiu, Editura „Asociațiunii”, 1929, p. 40; Pamfil Matei, „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român” (*Astra*) și rolul ei în cultura națională (1861-1950), p. 239-240;

comisiilor adunării, s-a anunțat că profesorul român Stroe S. Belloescu, originar din Săcele (Comitatul Brașov), dar care la acea dată profesa în învățământul preuniversitar din România, în Bârlad, a oferit suma de 20.000 florini pentru constituirea unei fundații a Astei în memoria părinților săi Stana și Stroe Belloescu, bani care să fie utilizați, specifică donatorul, de conducerea instituției pentru îndeplinirea scopului său cultural¹³.

Corneliu Diaconovici a prezentat în ședința Comitetului central al Astei din 16 august 1902 „proiectul de raport special referitor la înființarea muzeului istoric și etnografic (Casa Națională)”, pentru ca în 23 octombrie același an, să prezinte, în cadrul aceluiași organism central, de conducere al Astei, într-una dintre ședințele extraordinare, propunerea de a se profita de expoziția industrială care era organizată de Reuniunea de agricultură din Comitatul Sibiului în colaborare cu Reuniunea sodalilor români, în vederea colectării, printre altele, de obiecte necesare viitorului Muzeu central Astra¹⁴.

Cea de-a a treia expoziție, organizată în Sibiu după precedentele ce fuseseră organizate în Brașov (1862) și în Sibiu (1881), a cuprins două secțiuni. Una specifică industriei casnice care a strâns peste 1.700 exponate, dar și o secție a meseriilor și profesiunilor în care au fost expuse în fața vizitatorilor trei interioare de gospodărie românești din localitățile Avrig, Rășinari și Săliște¹⁵. Au fost aduse exponate din peste 51 localități ale Comitatului Sibiu, dar și din afara acestuia¹⁶.

Cornel Lungu, *Sibiul românesc. Oameni și locuri*, p. 23. Comisia care s-a pronunțat pentru ridicarea unei Case a Astei în Sibiu/Muzeul Asociațiunii a fost formată din: Aurel Brote, Cornel Diaconovici, Iosif Sterca Șuluțiu, Partenie Cosma și Leontin Simionescu.

¹³ „Transilvania”, anul XXVIII, nr. VII, *Partea oficială*, 1897, p. 203-207; Pamfil Matei, *Asociațiunea în lumina documentelor (1861-1950). Noi contribuții*, p. 70. Cu aceeași ocazie s-a remarcat și donația celor 20.000 florini făcută de către conducerea Institutului de Credit Banca „Albina” din Sibiu, cu scopul ridicării unui Internat pentru băieți, respectiv, suma de 1.000 florini pentru Școala Civilă de Fete a Astei din Sibiu.

¹⁴ „Analele Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român” (în continuare se va cita prescurtat: *Analele Asociațiunii*), nr. IV, 1902, p. 167; *Ibidem*, nr. V, 1902, p. 188; Dragoș L. Curelea, *Contribuții la cunoașterea „asociaționismului mărunț” din Sibiu: Reuniunea meseriașilor (sodalilor) între demersurile funcțional-organizatorice și manifestările cultural-specifice (1897-1920)*, în „Anuarul Societății de Științe Istorice din România. Filiala Sibiu”, Nr. 2, 2019, Sibiu, Editura Astra Museum, 2019, p. 43-63.

¹⁵ „Analele Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, ASTRA” (în continuare se va cita prescurtat: *Analele Asociațiunii*), nr. VI, 1905, p. 257-297; Vasile Crișan, *Reuniunea meseriașilor români din Săliște*, Sibiu, Editura Etape, 2009, p. 272-277.

¹⁶ „Transilvania”, anul XXXIII, nr. III, 1902, p. 183-184; Biblioteca Județeană „Astra” Sibiu, (în continuare se va cita prescurtat: B.J.A.S.), *Colecții speciale. Colecția de Grafică documentară a Muzeului Astra*, inv. nr. 1934, 1990, 1991 Interioarele de case românești din Avrig, Rășinari și Săliște; Ana Grama, *Începuturile etnomuzeografeiei românești transilvane. Muzeul „Asociațiunii” până în anul 1913*, în *Muzeul Astra. Istorie și destin, 1905-2000*,

C. Diaconovici împreună cu directorul Școlii Civile de Fete a Astei din Sibiu, profesorul dr. Vasile Bologa, au participat la Expoziția de la București din 3 octombrie 1903, unde reprezentanții Asociațiunii au prezentat planurile viitorului muzeu al instituției, dar și seria publicațiilor literare și oficiale ale Astei. Cu acest prilej, Astra a fost medaliată cu aur pentru următoarele sale realizări: *Enciclopedia română*, *Biblioteca populară*, dar și pentru inițiativa înființării unei școli civile superioare pentru tinerele românce din Transilvania și Banat, dar și din Bucovina și Vechiului Regat¹⁷.

La 14 aprilie 1904 a fost lansat *Apelul adresat către publicul român* de către Comitetul central al Astei sub semnăturile lui Iosif Sterca Șuluțiu și Constantin Diaconovici pentru a mări fondul necesar ridicării muzeului. Conducerea Astei informa autoritățile și publicul român din Transilvania și Banat că fuseseră colectate până în acel moment 100.000 coroane și era semnalată generozitatea de care dăduseră dovadă familia bănățeană Mocsony, care prin Alexandru și Zeno donaseră 24.000 coroane¹⁸. Cornel Diaconovici, menționa, în ședința Comitetului central din 13 ianuarie 1905, și importanta sumă de 6.000 coroane donată de Societatea pentru Fond de Teatru român, care a solicitat expres ca suma respectivă să fie utilizată în scopul aranjării unei scene în sala destinată conferințelor instituției în viitorul Muzeu al Asociațiunii, răspunzându-se în acest fel propunerilor de colaborare făcute de secretarul I al Astei, C. Diaconovici¹⁹.

Noua clădire ridicată de Astra în Sibiu a costat de 158.926,97 de coroane, o sumă impresionantă. Cladirea a fost ridicată după proiectele arhitectului maghiar Aladár Baranyai din Zagabria (Zagreb)²⁰, care a câștigat concursul de proiecte. Au fost prezentate în această competiție 26 de planșe care au fost înaintate spre cenzurare, formulare de propuneri urmate apoi de validare Reuniunii arhitecților

---

Sibiu, Editura Astra Museum, 2002, p. 61-63.

¹⁷ „Analele Asociațiunii”, nr. III, 1904, p. 44; Vasile Bologa, *Monografia școlii civile de fete cu internat și drept de publicitate a Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român din Sibiu pe 25 de ani de la înființare*, Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1911, p. 162. De notat că apreciind valoarea *Enciclopediei Astra*, Academia Română, a premiat în anul 1903 cu Medalia de Aur activitatea lui Corneliu Diaconoviciu, iar celebrul lider conservator, Titu Maiorescu, în acel moment ministru al Instrucțiunii Publice și Cultelor din România a acordat aceluiași secretar literar al Astei, medalia „Benemerenti”, clasa I.

¹⁸ Mihai Sofronie, *Astra și activitatea muzeistică*, în *Centenarul revistei „Transilvania”*, Sibiu, Institutul Poligrafic Sibiu, 1969, p. 25-27; Valer Moga, *Astra și Societatea (1918-1930)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2003, p. 24.

¹⁹ „Transilvania”, anul XXXVI, nr. V, 1905, p. 165; Pamfil Matei, *„Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român” (Astra) și rolul ei în cultura națională (1861-1950)*, p. 240-241; Lucian Giura; Mircea Stoia, *Aspecte privind viața și activitatea lui Cornel Diaconovich (1859-1923)*, în „Transilvania”, Serie nouă, anul XXXII (CIX), nr. 9-10, 2004, p. 22-27.

²⁰ Cornel Lungu, *Sibiul românesc. Oameni și locuri*, Sibiu, Editura Salgo. 2010, p. 22.

din Austro-Ungaria (Viena)²¹. Reuniunea arhitecților din Viena nu a pretins niciun onorariu pentru această activitate, colaborând îndeaproape cu forul de conducere al Astrei din Sibiu²².

Construcția propriu-zisă și conducerea șantierului au revenit arhitectului Gustav Maetz și inginerului Iosif Schuschnig (domeniu fundație și zidărie interioară și exterioară), Iosif Schneider (domeniul sculptură, opere statuare), Johann Hofrichter (pictură interioară a instituției), Johann Kantz (culisele și cortina), Emil Petruțiu (tâmplăria și stilizările/întarsiile în lemn). Firma Körting din Budapesta s-a îngrijit de montarea caloriferelor și a conductelor de aprovizionare cu apă caldă, antreprenorul Fritz W. Elgels s-a preocupat de amplasarea mobilierului și a draperiilor, iar parcul din curtea instituției a fost amenajat de A. Förstl, originar din Sibiu²³.

Intrarea în această instituție se făcea pe o ușă străjuită, stânga-dreapta, de doi atlanți, apoi în holul interior se urca pe trepte încadrate de coloane, unde astăzi se află busturi ale unor personalități ale culturii române. În anul 2004 a fost aplicată o efie și un altorelief cu secretarul I al Astrei din acea vreme, juristul dr. Cornel Diaconovici, la aniversarea unui secol de la editarea Enciclopediei Române („Enciclopedia Astra”). Lui Cornel Diaconovici îi datorăm și construirea și inaugurarea Muzeului Asociațiunii în Sibiu în anul 1905.

Inaugurarea *Muzeului Asociațiunii din Sibiu* s-a făcut în cu prilejul Adunării generale a Comitetul central la Asociațiunii la Sibiu la 6/19 august 1905²⁴. A fost organizată cu acest prilej o expoziție cu caracter etnografic, dar și istorico-cultural reprezentativă pentru civilizația românilor ce trăiau în hotarele Monarhiei Austro-Ungare²⁵.

---

²¹ Pamfil Matei, „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român” (*Astra*) și rolul ei în cultura națională (1861-1950), p. 44, 240-241; Valer Moga, *Astra și Societatea (1918-1930)*, p. 24, 424.

²² „Transilvania”, anul XXXVI, nr. V, 1905, p. 162-165; Eugen Hulea, *Astra. Istoric, organizare, activitate, statute și regulamente*, Sibiu, Editura Astrei, 1944, p. 69-70; Gheorghe Preda, *Activitatea „Astrei” în 25 ani de la Unire (1918-1943)*, Sibiu, Editura Astrei, 1944, p. 17, 20, 69-70; Pamfil Matei, „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român” (*Astra*) și rolul ei în cultura națională (1861-1950), p. 240; Valer Moga, *Astra și Societatea (1918-1930)*, p. 23-24.

²³ *Adunarea generală și inaugurarea Muzeului Asociațiunii*, în „Transilvania”, anul XXXVI, nr. II, 1905, p. 149; *Ibidem*, nr. V, 1905, p. 162-165; Pamfil Matei, *Asociațiunea în lumina documentelor (1861-1950). Noi contribuții*, p. 78-80; Cornel Lungu, *Sibiul românesc. Oameni și locuri*, p. 21-22.

²⁴ Vasile Vesa, *Aspecte ale activității cultural-politice a burgheziei române din Transilvania la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX*, în „Acta Musei Napocensis”, III, 1966, p. 543-544; Emil Sigerius, *Cronica orașului Sibiu 1100-1929*, ediția a II-a, Sibiu, Editura Honterus, 2011, p. 65; Valer Moga, *Astra și Societatea (1918-1930)*, p. 424.

²⁵ Cornel Lungu, *Sibiul românesc. Oameni și locuri*, p. 22-23.

Noul muzeu al Astei din Sibiu era format din opt săli expoziționale, în care era prezentată răspândirea geografică a comunităților românești din Transilvania și Banat, viața din satele românești, casele țăranilor, tipul de construcție al acestora, portul românesc specific femeilor și bărbaților, țesături, produse textile**, obiecte de ceramică*** și diferite alte produse ale industriei casnice****.

La 22 august 1905 a fost inaugurată și sala festiva a Asociațiunii, printr-un discurs rostit de către Iosif Vulcan și apoi prin spectacolul „Fântâna Blanduziei” de Vasile Alecsandri. Spectacolul a fost reluat, la cererea publicului sibian, de o trupă de diletanți, la Teatrul din Sibiu, la 25 august 1905²⁶.

În curtea muzeului a fost amenajată, cu ocazia inaugurării, o stână tradițională din Mărginimea Sibiului și un atelier minier de exploatare a aurului din zona Munților Apuseni²⁷.

La primul etaj al noului edificiu al Astei a fost organizată și o expoziție istorico-culturală în care s-au prezentat diferite arme, documente fotocopyate, manuscrise, cărți vechi, colecții numismatice, colecții de ziare și reviste care apăreau în Transilvania, cărți bisericești, icoane, obiecte de cult, documente în care erau prezentate artele frumoase și sistemul bancar românesc²⁸. Au expus 1.327 persoane, 9.000 de exponate, toate fiind înregistrate în documentele centrale ale Astei și în catalogul general al expoziției de către Cornel Diaconovici²⁹.

La deschiderea oficială a Muzeului a fost prezentat și *Poemul etnografic* în regia compozitorului Tiberiu Brediceanu. La buna desfășurare a acestui amplu festival național al portului și jocului românesc și-au dat concursul Societatea Corală Carmen din București și Societatea pentru Fond de Teatru român din Transilvania, iar printre oaspeții importanți din Vechiul Regat al României îl remarcăm pe profesorul universitar Nicolae Iorga³⁰.

** Remarcăm pe scurt covoarele, ștergarele de față și de corp, fețele de masă, dar și pe acelea de perne.

*** Reținem într-o enumerare sumară diferite căni, blide, ulcioare, oale.

**** Amintim lavițe, paturi, cuiere vechi.

²⁶ [Horia Petra Petrescu], „Astra” în *anii de după război (1918-1928)*, Sibiu, Editura „Asociațiunii”, 1929, p. 39-40; Pamfil Matei, „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român” (*Astra*) și rolul ei în cultura națională (1861-1950), p. 241.

²⁷ Delia Voina, *Emil Fischer-fotograf și etnograf al Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, în „Țara Bârsei”, Serie nouă, nr. 9, 2010, p. 123-124.

²⁸ *Ibidem*, p. 122.

²⁹ *Idem*, *Valori etnografice în expoziția inaugurală a Muzeului Asociațiunii. Indice de localități, piese, exponanți*, în „Transilvania”, Serie nouă, anul XXXIII (CX), nr. 7-8, 2005, p. 38-39; Valer Moga, *Astra și Societatea (1918-1930)*, p. 424.

³⁰ Nicolae Iorga, *Serbările de la Sibiu*, în volumul *O luptă literară*, vol. I, București, Editura Minerva, 1979, p. 198-220.

În 1906, muzeul a fost înzestrat cu un aparat de proiecție și au fost comandate, fotografului sibian Emil Fischer, mai multe dispozitive cu portretele președinților Astrei, mai multe vederi din expoziția inaugurală din anul 1905, două fotografii privind clădirea Școlii de Fete a Astrei din Sibiu, imagini ale clădirii Muzeului și câte o fotografie cu reședința de vară a mitropolitului ortodox al Transilvaniei, a Catedralei ortodoxe din Sibiu și a Institutului de Credit Banca „Albina” din aceeași localitate³¹. De asemenea, la 28 februarie 1906, Societatea de Lectură „Andrei Șaguna” a studenților teologi de la Seminarul Andreian din localitate a oferit muzeului întreaga sa colecție numismatică³².

Primul custode al Muzeului Astrei din Sibiu a fost poetul Octavian Goga, urmat de Octavian Codru Tăslăuanu.

În anul 1909, când colecțiile Muzeului numărau 4.000 de obiecte, Octavian C. Tăslăuanu a achiziționat de la Bran și din împrejurimi 88 de obiecte care au îmbogățit colecția de etnografie. În această întreprindere, Tăslăuanu a fost însoțit și de fotograful sibian Emil Fischer. Acesta a realizat pentru colecția de imagini a Astrei o serie de cadre cu imagini de locuințe românești și porturi ale comunităților din preajma Branului. De la Gheorgheni au fost cumpărate 138 de piese.

La 28 octombrie 1911 Oct. C. Tăslăuanu, a fost mandatat de Comitetul central al Astrei să se preocupe de identificarea, selectarea și angajarea unei persoane care să catalogheze exponatele din muzeu. Începând din anul 1912, în colecțiile muzeului sibian au intrat alte 578 obiecte, care au provenite din expoziția etnografică care a fost organizată în Bicazul Ardelean, cu ocazia inaugurării, de către Asociațiune, a despărțământului său din Gheorgheni³³. Muzeul a primit donații oferite de Eugenia Sânzian Pop din Hațeg și Victoria Filipan din Năsăud: părți din vestimentația țărănească și covoare, podoabe de uz casnic-țărănesc, dar și icoane și obiecte de cult.

Din 4 ianuarie 1913, Octavian C. Tăslăuanu a îndeplinit funcția de conducător al muzeului instituției. În anul 1913, colecțiile Muzeului sibian al Asociațiunii aveau 5.000 de piese istorice, etnografice, de folclor, artă, artefacte etc.³⁴. După moartea lui Octavian C. Tăslăuanu, survenită în vara anului 1914, conducerea Astrei a hotărât, la 9 ianuarie 1915, că de îngrijirea muzeului se va ocupa în mod provizoriu casierul instituției, sprijinit de o comisie de lucru formată din Nicolae

---

³¹ Pamfil Matei, „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român” (*Astra*) și rolul ei în cultura națională (1861-1950), p. 241.

³² *Ibidem*, p. 242.

³³ „Transilvania”, anul XLIV, nr. 4-5, 1913, p. 207-208, 304, 323-325; Valer Moga, *Astra și Societatea (1918-1930)*, p. 425.

³⁴ „Transilvania”, anul XLII, nr. 4, jubiliar, iulie-august 1911, p. 462-463; Mihai Sofronie, *Astra și activitatea muzeistică*, p. 26-27; Pamfil Matei, „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român” (*Astra*) și rolul ei în cultura națională (1861-1950), p. 242.

Togan (protopopul greco-catolic al Sibiului), Gavril Precup, Ioan Lupaș, protopopul ortodox al Săliștei Sibiului și profesorul seminarial ortodox, dr. Nicolae Bălan³⁵.

Marele Război a afectat și Muzeul Asociațiunii din Sibiu care s-a aflat, până în toamna anului 1918, sub controlul juridic și administrativ al Inspectoratului General regesc al Muzeelor și Bibliotecilor din Austro-Ungaria.

În 28 august 1916, armatele regale române pătrundeau în sudul Transilvaniei. În după-amiaza aceleiași zile Inspectoratul din Budapesta trimitea tuturor muzeelor o circulară în care se preciza ca valoroasele colecții de artă, numismatică, istorie naturală și arheologie să fie trimise în capitala Ungariei pentru protejarea acestora în condiții speciale, de teama spargerii frontului în zona Sibiului de către Armata Română.

Muzeul Asociațiunii a trimis la Muzeului Național Maghiar zece lăzi cu obiecte pe care Astra le-a recuperate parțial de abia în anul 1922, ca urmare a unor insistențe și demersuri speciale pe lângă Comisia Reparațiilor din capitala Ungariei³⁶.

După Marea Unire din anul 1918 a început o nouă etapă în administrarea și funcționarea Muzeului Asociațiunii Transilvane în cadrul României Mari. Muzeul Asociațiunii a beneficiat de alocații guvernamentale pentru organizarea sa pe baze moderne și pentru achiziționarea unor colecții de istorie naturală, etnografie, istorie sau diferite tablouri³⁷.

În anul 1920, Muzeul central al Astei avea în colecțiile sale expozate etnografice (peste 15.200 piese), arheologice (peste 3.800 piese), școlare (peste 1.200 piese), industrie casnică (peste 850 piese), bisericesti (peste 800 piese) și artistice (peste 400 piese)³⁸.

În anul 1921, Astra a primit pentru muzeul central din Sibiu suma de 100.000 lei din partea Inspectoratului General al Muzeelor și Bibliotecilor din Transilvania. În același an, cu suma de 200.000 lei, Muzeul Astra a achiziționat tot lăsamântul artistic al pictorului Octavian Smigelschi de la familia acestuia, amenajându-se al doilea etaj al muzeului cu tablouri și crochiuri realizate de celebrul artist transilvănenan³⁹.

³⁵ *Ibidem*, p. 243.

³⁶ Coriolan Petranu, *Muzeele din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș. Trecutul, prezentul și administrarea lor*, București, Editura Cartea Românească S.A., 1922, p. 94, 225-227; Ioan Opreș, *Protejarea mărturiilor cultural-artistice din Transilvania și Banat după Marea Unire*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988, p. 206; Valer Moga; Eva Mârza, *Muzeul Unirii din Alba Iulia I. Tradiții muzeografice*, în *Apulum. Acta Musei Apulensis*, XXVII-XXX, 1990-1993, p. 440; Pamfil Matei, *Asociațiunea în lumina documentelor. Noi contribuții*, p. 101-102.

³⁷ [Horia Petra Petrescu], „Astra” în anii de după război (1918-1928), p. 40-41; Valer Moga, *Astra și Societatea (1918-1930)*, p. 427-428.

³⁸ Coriolan Petranu, *Muzeele din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș. Trecutul, prezentul și administrarea lor*, p. 83, 91-96; Valer Moga, *Astra și Societatea (1918-1930)*, p. 426.

³⁹ [Horia Petra Petrescu], „Astra” în anii de după război (1918-1928), p. 40.

În anul 1923, Centrala de la Sibiu primea pentru muzeul său 50.000 lei din partea lui Alexandru Tzigara-Samurçaș, iar în anul 1925, Astra primea ca subvenție pentru muzeul său o sumă de 100.000 lei acordată de ministrul Cultelor și Artelor, Alexandru Lapedatu⁴⁰.

În urma adunării generale a Astrei, organizată în Reghin, în timpul mandatului președintelui Vasile Goldiș (29-30 august 1925), s-a recomandat Comitetului central al Astrei elaborarea unui chestionar modern cu privire la obiectele și documentele care urmau să fie achiziționate pentru muzeele instituției⁴¹.

La sfârșitul lunii noiembrie 1925 muzeul Astrei din Sibiu a fost vizitat de către generalul Radu Rosetti, directorul Muzeului Militar Național secondat de d-l. Costin Moisil, director la Arhivele Naționale ale Statului din București. Aceștia s-au întâlnit cu Vasile Goldiș punându-se bazele unei colaborări între instituția Muzeului Militar Național și Asociațiune, dar și între instituția Arhivelor și Centrala din Sibiu a Astrei, în scopul organizării unor muzee militare în Transilvania și Banat⁴².

În ședința din 22 decembrie 1926, medicul sibian Gheorghe Preda, unul dintre vicepreședinții Astrei, a propus sistematizarea activităților acesteia, adoptarea unei metode științifice în desfășurarea propagandei culturale și a catalogarea expozitelor și documentelor păstrate în Muzeul din Sibiu.

Acest proiect de reorganizare instituțională a Astrei a fost expus și aprobat în ședința reunită a Secțiilor Asociațiunii din 16 ianuarie 1927, fiind tipărit cu titlul: *Scurtă analiză a împrejurărilor de astăzi, care poate da indicațiuni asupra activității culturale a Astrei*⁴³.

În ședința Comiteului central al instituției, din 9 martie 1929, a fost acceptată una dintre propunerile comisiei financiare privind conservarea în condiții optime a patrimoniului instituției care a fost colectat de-a lungul mai multor decenii.

În anul 1930, Muzeul central al Asociațiunii cuprindea, conform unui calcul al lui Gheorghe Preda, 31.000 obiecte⁴⁴. De acest patrimoniu s-au ocupat Romul Simu și Nicolae Băilă.

La propunerea lui Nicolae Băilă, a fost angajat, în 1931, Romul Vuia, directorul Muzeului de Etnografie din Cluj pentru a reorganiza pe baze moderne

---

⁴⁰ S.J.S.A.N., Fond „Astra”, doc. nr. 454/1922, f. 1-2; doc. nr. 1668/1923, f. 1; „Transilvania”, anul 56, nr. 11-12, 1925, p. 614.

⁴¹ „Transilvania”, anul 56, nr. 11-12, 1925, p. 611; Pamfil Matei, „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român” (Astra) și rolul ei în cultura națională (1861-1950), p. 243; *Idem*, *Asociațiunea în lumina documentelor. Noi contribuții*, p. 129-130.

⁴² „Transilvania”, anul 56, nr. 11-12, 1925, p. 617; [Horia Petra Petrescu], „Astra” în anii de după război (1918-1928), p. 42; Gheorghe Preda, *Activitatea „Astrei” în 25 ani de la Unire (1918-1943)*, p. 71; Valer Moga, *Astra și Societatea (1918-1930)*, p. 428.

⁴³ „Transilvania”, anul 58, nr. 10-11, 1927, p. 407-408.

⁴⁴ Gheorghe Preda, *Activitatea „Astrei” în 25 ani de la Unire (1918-1943)*, p. 211-212.

Muzeul Asociațiunii din Sibiu⁴⁵, reorganizare finalizată abia în anul 1940, din cauza problemelor de ordin financiar care au afectat activitatea instituției și a organismelor Astrei în cea de-a patra decadă a secolului al XX-lea⁴⁶.

Conducerea centrală a Astrei aprecia că în anii 1922-1928, Muzeul din Sibiu a fost vizitat de peste 26.000 persoane, cu o medie luna de 360 de persoane și una anuală de 4.333 persoane.

În anul 1940, profesorul Iuliu Moldovan, președintele Astrei, a mandatat pe asistentul universitar clujean, Teodor Onișor, să întocmească inventarul și catalogarea pieselor din Muzeul sibian al Asociațiunii și să continue demersul de aranjare și conservare a tuturor documentelor și pieselor deținute. Teodor Onișor urma să fie ajutat de către Nicolae Băilă⁴⁷.

În perioada interbelică, Astra a inaugurat încă două importante muzee Muzeul de la Vidra de Sus⁴⁸, la începutul lunii septembrie 1924, cu ocazia Centenarului comemorării lui Avram Iancu, respectiv, Muzeul Unirii din Alba Iulia, la 20 mai 1929, cu prilejul Serbărilor Unirii organizate de Guvernul național-țărănesc în asocierea cu Astra, trecând peste neînțelegerile și animozitățile existente, din anul 1926 între Iuliu Maniu, prim ministrul României și Vasile Goldiș, președintele Astrei⁴⁹.

După cel de-al Doilea Război Mondial, Consiliul de conducere al Astrei, prin hotărârea nr. 78 din 18 februarie 1950, a decis transferarea întregului patrimoniu al Muzeului Asociațiunii din Sibiu către Muzeul Național Brukenthal⁵⁰. Procedându-se în acest mod s-a realizat în fapt unificarea celor două muzee din Sibiu⁵¹.

Deschiderea la Sibiu a Muzeului central al Astrei, în anul 1905, a contribuit la afirmarea culturii și civilizației românești din Transilvania. După Marea Unirea din 1 decembrie 1918, instituția a devenit un model de organizare pentru astfel de instituții cultural-naționale.

⁴⁵ Valer Moga, *Astra și Societatea (1918-1930)*, p. 427-428.

⁴⁶ „Transilvania”, anul 67, nr. 4, 1936, p. 324-326.

⁴⁷ Pamfil Matei, „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român” (*Astra*) și rolul ei în cultura națională (1861-1950), p. 243.

⁴⁸ *Ibidem*, doc. nr. 1705/1925, f. 1-2; *Transilvania*, anul 55, nr. 1-2, 1924, p. 59-63; Valer Moga, *Astra și Societatea (1918-1930)*, p. 429-430.

⁴⁹ „Transilvania”, anul 60, nr. 10-11, 1929, p. 788; Gheorghe Fleșer, Alba Iulia. Orașul și monumentele sale în imagini de epocă, Alba Iulia, Editura Altip, 2015, p. 97; Valer Moga, *Astra și Societatea (1918-1930)*, p. 434; *Idem*, *Serbările Unirii, Alba Iulia-20 mai 1929*, în *Apulum. Acta Musei Apulensis*, XXII, 1985, p. 293-303; *Idem*, *Serbările Unirii, Alba Iulia - 1929*, în Laura Stanciu (Coordonator), Alba Iulia. Memoria urbis, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2018, p. 344-347.

⁵⁰ *Idem*, *Asociațiunea în lumina documentelor. Noi contribuții*, p. 199.

⁵¹ S.J.S.A.N., Fond „Astra”, doc. nr. 222/1950, f. 1-2.